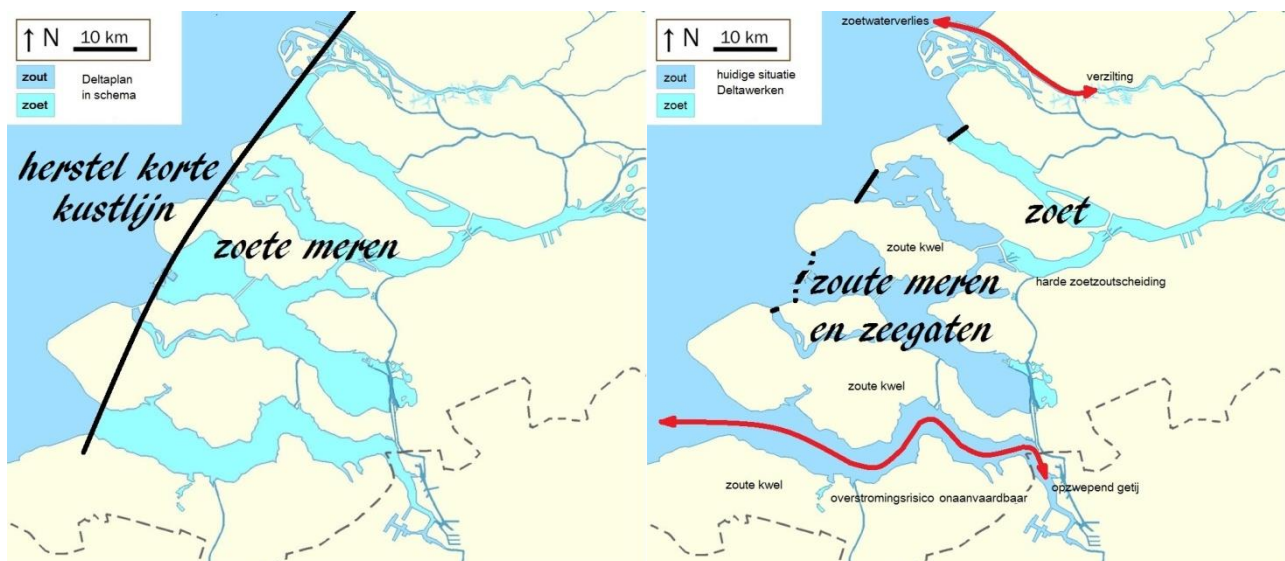

De gaten in het Deltaprogramma

In de Romeinse Tijd lag Nederland hoger dan de zee. Door exploitatie en ontwatering daalde ruim de helft beneden zeeniveau. De zee sloeg er diepe gaten, die het land uiterst kwetsbaar maakten voor overstroming en verzilting. De dreigende ondergang van Laag Nederland werd voorkomen door sluiting van zeegaten met de Zuiderzeewerken en de Deltawerken. Aanvullend beoogt nu het Deltaprogramma de gevolgen van klimaatverandering en zeespiegelstijging het hoofd te bieden.

Grote waterbouwkundige infrastructuur kan niet zonder een lange termijn kader. Ze vergt decennia aan voorbereiding en behoort daarna zeer lang te functioneren. Het huidige Deltaprogramma hanteert echter adaptief beleid, met herstellende en aanpassende maatregelen, zonder een duidelijke toekomstvisie. Dat is merkwaardig en risicovol. Veel investeringen hebben weinig eeuwigheidswaarde. Zo ontstaan er forse gaten in het Deltaprogramma, dat uiteindelijk op deze wijze vastloopt.

De Adviesgroep Borm & Huijgens maakt zich ernstig zorgen over het uitblijven en het op de lange baan schuiven van structurele systeemmaatregelen.

De afbrokkeling van het Deltaplan

Het Deltaplan ging voor waterveiligheid en kustherstel door het afdammen van de zeegaten en voor duurzame zoetwatervoorziening middels zoete Zeeuwse meren.

De politiek maakte destijds echter andere afwegingen dan de deskundigen en zo kwam het dat de Deltawerken fors afweken van het oorspronkelijke plan:

- De Westerschelde en Nieuwe Waterweg werden niet gesloten. Men zag nog niet het belang van [afsluiting](#) voor het [behoud](#) van de Antwerpse en Rotterdamse havens. Beide open gebleven gaten veroorzaken de grootste landelijke waterproblemen.

- Protesten van schelpdierkwekers, vissers en milieuactivisten leidden tot een stormvloedkering in de Oosterscheldedam. Het deels brakke en voedselrijke milieu, dat men hiermee wilde behouden, verdween alsnog. De Oosterschelde werd 100% zee met een gebrek aan nutriënten.
- Bij de Grevelingen, een gepland zoet meer, werd de verzoeting plots gestaakt. Het zoute meer verkeert nu in ecologisch slechte toestand.

Door deze wijzigingen, ingegeven door behoud en nostalgie, bieden de Deltawerken in beperkte mate waterveiligheid, verdween het estuarium en is de verzilting sterker dan ooit. Aanvoer van rivierwater naar de Zeeuwse wateren stopte en brakke overgangsmilieus maakten plaats voor harde scheidingen tussen zout en zoet.

Metten met twee maten

Het Deltaprogramma meet met twee maten door het IJsselmeer zoet te houden en de overige zeegaten zout en door het rivierwater naar heel Laag Nederland te laten stromen, maar niet meer naar het zuidwesten. Overal waar mogelijk wordt verzilting bestreden, maar juist hier wordt het gestimuleerd.

Zeeland is nog nooit zo [zout](#) geweest. De zoutlobby, die er decennia lang poogt de zee nog verder landinwaarts te halen, is ongegrond. Ze is in strijd met de doelen van het Deltaprogramma en ongunstig voor economie, natuur en estuariumherstel.

De Zuidwestelijke Delta is overigens geen echte delta, maar een verzameling van zeegaten en eilandpolders, ontstaan na aantasting van een zoet veengebied.

De omissies van het Deltaprogramma 2017

De jaarlijkse rapportage van het Deltaprogramma wordt doorgaans door de Tweede Kamer in dank aanvaard. Het Deltaprogramma 2017 vermeldt koersvast en in tempo te werken aan het adaptief beleid: *“Voor de eerste zes jaar in detail en de twaalf jaar daarna op hoofdlijnen, met een doorkijk naar 2050”*. Gezien de korte tijdsperiode is dit nogal uitzichtloos. Pas als de politiek zich richt op langetermijndenken komt er een [koerswijziging](#). Ondanks genomen maatregelen vragen de wateropgaven op het gebied van waterveiligheid, zoetwatervoorziening en het tegengaan van verzilting nog altijd om nadere invulling :

- De zandbalans aan de kust is met culminerende zandsuppleties onhoudbaar. Na een tijdelijke verandering keert de natuur namelijk terug naar het oude evenwicht, maar na een definitieve verandering, zoals de aanleg van dammen of de plaatsing golfdempers, zoekt de natuur een nieuw evenwicht. Wat de zee hierbij zelf aan zand tegen de kust deponeert is blijvend. Aanvullende maatregelen voor [kustverdediging](#) zijn dan ook vereist.
- De (half-)open zeegaten bedreigen de waterveiligheid en de hierbij gepaard gaande verzilting vermindert de leefbaarheid. Maatregelen die het overstromingsrisico vanuit zee beperken en de verzilting tegengaan zijn gewenst.
- Als nationale [noodberging](#) voor rivierwater is het Volkerak veruit ontoereikend.

De realisatie van een veel ruimere bergingscapaciteit, zoals in alle bekkens en nog te sluiten zeegaten, kan de opvang van extreem hoge afvoeren borgen.

- Met een open Nieuwe Waterweg nemen zoetwaterverlies en zoutindring verder toe. De noodzaak tot [afsluiting](#) wordt alsmear nijpender. De aanleg van zeesluizen is onontkoombaar. Hoe eerder hoe beter.
- Zoet water kunnen we dan wel afvoeren, maar nooit zelf maken. Droogte wordt problematischer dan wateroverlast. In tijden van schaarste zijn we afhankelijk van de stuwmeren in de Alpen en de voorraden in de voormalige zeegaten. Het is van belang deze reserves te vergroten met nog te verzoeten bekkens en deels af te dammen zeegaten.

Uiteraard hoeven alle bovengenoemde zaken niet meteen gerealiseerd te worden en kan bijvoorbeeld de Oosterschelde ook deel gaan uitmaken van een estuarium. Een toekomstvisie geeft echter garanties en een duidelijke koers voorkomt kapitaalvernietiging. Ze maakt een einde aan de jarenlange onzekerheden en de voortdurende belangenstrijd. Er moeten nu eenmaal rationele keuzes gemaakt worden.

In omringende landen zagen we de laatste decennia heel wat watersnoden voorbij komen en ook ons land kende enkele 'bijna rampen'. We zijn ternauwernood de dans ontsprongen. Het zevende Nationaal Deltacongres kondigt zich aan. Het besef dat we vooruit moeten verdedigen lijkt onvoldoende doorgedrongen bij de samenstellers van het Deltaprogramma.

Voortbouwen

Wanneer oud-ingenieurs, die indertijd aan de Deltawerken hebben gewerkt, aan de alarmbel trekken, dan is het goed mis. Ze stellen dat er een lange termijn visie nodig is voor de Zuidwestelijke Delta inclusief de Rijnmond-Drechtsteden en dat er ook nog geen landelijke visie ligt met betrekking tot zoetwater en verzilting.

De LTO sluit zich hierbij aan en pleit in een stevige brief aan de Minister en de Kamer voor nader onderzoek, voornamelijk met betrekking tot zoetwatervoorziening en verzilting. Waterschappen worden zich eveneens bewust van de risicovolle situatie waarin we ons bevinden en zo komt er steeds meer kritiek op de bestaande planvorming.

Onmisbare infrastructuur, zoals zeesluizen voor de Nieuwe Waterweg en een Westerscheldedam, behoren rond 2050 aan het landelijk watersysteem toegevoegd te zijn. Met deze sturingsmechanismen kunnen aanzienlijke waterloopkundige verbeteringen plaatsvinden, waaronder een [herijking](#) van de zoetwaterverdeling. Dit is haalbaar indien er rond 2020 over een landelijke toekomstvisie een principiële beslissing genomen wordt. De vraag is of, met de kennis van nu, de gaten in het Deltaprogramma tijdig gedicht kunnen worden door de Deltawerken [compleet](#) te maken en defensief voort te bouwen aan een klimaatbestendig Nederland.

Wil Borm
Clemens de Witte

Adviesgroep Borm & Huijgens - oktober 2016